

Maxime Steinberg
L'ETOILE ET LE FUSIL. LA TRAQUE DES JUIFS 1942-1944,
Vol. II, Vie Ouvrière, Bruxelles, 1986, 301 blz.

Terwijl het eerste deel van deze studie het vooral had over de tegenstelling tussen de officiële, door de Duitse bezetters opgerichte "Association des Juifs de Belgique" (AJB) en de klandestiene "Comité pour la Défense des Juifs" (CDJ), waarin kommunistische joden en linkse zionisten samenwerkten onder de hoede van het Onafhankelijkheidsfront, is in dit afsluitende tweede deel eindelijk sprake van "le fusil", het gewapend verzet. Er waren joodse partizanen in verschillende gewapende verzetsorganisaties, maar de grote meerderheid van hen vocht volgens Steinberg in de rangen van de Gewapende Partizanen en was ofwel lid van de KPB, een buitenlandse kommunistische partij of minstens een sympathisant van die beweging. Dit is een eerste verrassende vaststelling voor diegenen die contact hebben met de naoorlogse joodse gemeenschap in België, waar bijna nooit over de belangrijke bijdrage van de kommunisten in het passieve én actieve verzet tegen de uitroeiing van de joden in België gesproken wordt.

Maar Steinbergs magistrale studie (het woord stamt van Jef Turf in de *Rode Vaan* van mei 1987) is ook op andere punten verrassend en controverseeel. Dit wordt onder meer geïllustreerd in een artikel in *Regards*, nr. 183, het tweewekelijkse blad van de franstalige niet-religieuze joodse gemeenschap in België. Daarin wordt de bevrijdingspoging door de partizanen

van joodse gekwetsten uit het hospitaal van Tienen op 5 mei 1943 eerst verteld door Charles Pasternak, één van de deelnemers, en daarna kritisch doorgelicht door Maxime Steinberg, die er een heel andere versie op nahoudt. Volgens Pasternak (en de klandestiene *Drapeau Rouge* in juni 1943) gaat het hier om een grote gewapende confrontatie tussen "veel" Duitse soldaten en de actieve medewerking van de kollaborateur Pierre Romanowitch, terwijl Steinberg het houdt bij hoogstens twee Duitsers en een niet-geïdentificeerde chauffeur van een derde auto, die de gekwetsten terugbracht naar het hoofdkwartier van de Gestapo in Brussel en vandaar naar hun dood in Auschwitz. Dit voorbeeld onder vele anderen toont aan, hoe voorzichtig Steinberg met de feiten omspringt en hoe vaak hij moet vechten tegen de talrijke legenden die, meer dan veertig jaar later, nog steeds in België en Israël rond dit gewapend verzet bestaan. Waar de legende het heeft over een afzonderlijk joods verzetspeleton beweert Steinberg, dat het ging om linkse joden die meestal binnen het "OF" tegen het fascisme en de jodenvervolgving vochten. Maar het meest fascinerende hoofdstuk van het boek beschrijft de unieke, nog steeds tot de verbeelding sprekende poging om de gedeporteerden van het Twintigste Konvooi uit de kazerne Dossin in Mechelen uit de dodentrein te bevrijden. Uniek, omdat er nergens anders in Europa iets der-

gelijks ondernomen werd en omdat deze actie als symbool kan gelden voor de ten dele gelukte poging, om zoveel mogelijk mensen uit de handen van de nazi's te redden.

Als goed historicus oordeelt Steinberg niet en weigert hij zelfs de "politiek van het minste kwaad" van de officiële samenwerking van de AJB met de bezetter te veroordelen. Maar de feiten spreken voor zichzelf: zonder de illegale en levensgevaarlijke acties van de Partizanen én het Verdedigingscomité zouden waarschijnlijk bijna alle in België levende joden de dood in de uitroeiingskampen gevonden hebben. Deze hulde aan het verzet belet Steinberg echter niet, te wijzen op de soms erg opportunistische politiek van het politieke verzet, vooral waar hun "politieke terreur" (zijn term)

gericht was tegen kollaborerende of gematigde joodse medeburgers; op de sociale, nationale en religieuze tegenstellingen binnen de niet homogene joodse gemeenschap; op de onmisbare hulp van niet-joodse, vaak christelijke organisaties en individuen die joodse kinderen en volwassenen onderdak gaven én op de naïviteit van veel gevestigde joden van Belgische nationaliteit die tot op het laatste ogenblik nog gehoopt hadden, aan de deportaties te kunnen ontsnappen.

De heldere opbouw van de structuur en de vlotte vertelstijl maken van dit overvloedig gedocumenteerde werk een "must" voor ieder die zich interesseert voor de geschiedenis van het verzet en het lot van de joden in de donkerste jaren van hun verblijf als burgers en immigranten in België.

Ludo Abicht

BRT-Studledienst

DE VROUW IN DE MEDIA, BRT, Brussel 1986, 74 p.

"DE MEESTE VROUWEN NOEMEN ZICHZELF BEHOUDSGEZIND, MAAR BESCHOUWEN DE BRT ALS NOG MEER BEHOUDSGEZIND."

De vrouw in de Media — een erg ruime titel voor een heel dun boekje met op zichzelf staande opstellen van verschillende vrouwelijke auteurs. Drie bijdragen gaan over de BRT, één vergelijkt de BRT met TV-omroepen uit andere EG-landen, één bekijkt de Nederlandse omroep, en een slotbijdrage verruimt het perspectief naar vrouwen en massamedia als een internationaal sociaal probleem.

Dat probleem heeft drie facetten (p. 63):

1. de aanwezigheid en het beeld van vrouwen in de programma's
2. de vrouwen als publieksgroep

3. de positie van de vrouwen in de media-instituten.

Het laatste punt is het makkelijkst te onderzoeken. De personeelsgegevens van de BRT maken immers snel duidelijk hoe het zit met de tewerkstelling van vrouwen, hun functies, hun promotiekansen enz. Brigitta Parisi citeert het bekende soort cijfers dat laat zien hoe vrouwen ondervertegenwoordigd zijn aan de top van de BRT, maar talrijk zijn op het niveau dat de typistes, klerken, steno's en correspondenten omvat. Sterk ondervertegenwoordigd zijn vrouwen niet alleen op het directioniveau, maar ook

in de Raad van Beheer (2 op 12 leden), bij de programmamakers (producers, realisators, journalisten: 7 à 15%) en bij de technische banen (0,7%!). De Vaste Commissie telt zelfs geen enkele vrouw.

Els Clays vergelijkt de BRT-gegevens met die over andere EG-landen, en moet herhaaldelijk vaststellen dat de BRT ongunstig afsteekt, of zelfs het negatiefste beeld vertoont.

Wat zou er moeten gebeuren om de vrouw in de omroepinstituten de positie te geven waar ze recht op heeft? De bijdrage van Lies Janssen behandelt niet alleen de toestand bij de Nederlandse omroep, maar ook het emancipatiebeleid dat daar gevoerd wordt. Dat is bijzonder interessant om lezen, maar roept ook de vraag op wat de BRT aan het probleem doet. Het boekje vermeldt geen BRT-plannen in die richting...

Het beeld dat de media (in het bijzonder de televisie, in het bijzonder de BRT) van de vrouw geven, komt in twee bijdragen aan de orde. Greta Boon vat wat vakliteratuur samen. Daaruit doemt het vertrouwde beeld op van mannelijke dominantie en stereotypering: de toch al beduidend minder talrijke vrouwen in de onderzochte Amerikaanse televisieseries worden geassocieerd met de huiskring en zijn maar al te vaak afhankelijk en hulpbehoevend. Volgens een onderzoek van het VS-nieuws zijn vrouwen en vrouwenkwesties sterk ondervetegenwoordigd, wat op een "symbolische vernietiging" neerkomt.

Het beeld van de vrouw in de BRT-journalistiek of in het BRT-aanbod van film en drama wordt in het boekje helaas niet behandeld, maar Els Clays brengt wel interessante beschouwingen over de sportprogramma's. Zij heeft het o.a. over de aanwezigheid van de vrouw (sport is

grotendeels mannensport!), over de beeldvorming (het ridiculiserend in beeld brengen van vrouwen, het interviewen van mannen uit de omgeving van een sportvrouw, terwijl zijzelf nauwelijks aan het woord komt), en snijdt ook het tweede van de eerder genoemde facetten aan. Vrouwen hebben op sportgebied andere interesses dan mannen: zij prefereren individuele en partnersporten. Moet de BRT in haar sportprogramma's niet wat meer rekening houden met de vrouwelijke kijkers?

Het stuk van Patricia Muylle is een résumé van een sociologisch onderzoek bij BRT-werkneemsters waarvan de werkwijze verzwegen wordt. Het eindigt met de opmerkelijke conclusie: "Het sociale en politieke engagement en de belangstelling zijn vrij laag. De meeste vrouwen noemen zichzelf behoudsgezind, maar beschouwen de BRT als nog meer behoudsgezind." Ik vraag me af op wie dat slaat en hoe Patricia Muylle dat onderzocht heeft, maar het stemt me in geen geval optimistisch.

Dit boekje is, zoals Herman Santy in zijn woord vooraf uitlegt, ontstaan door de impulsen van de Unesco en de Europese Commissie. Het is positief dat de BRT meegedaan heeft aan de bezinning over vrouw en omroep, maar de beperkingen springen ook in het oog. Dit al te dunne boekje toont dat de BRT eigenlijk te weinig studie verricht op dit gebied. Maar ik hoor al opwerpen: geen geld, dus geen tijd en geen personeel. Nochtans is zoiets ook een kwestie van prioriteiten, en van samenwerking met de academische communicatiewetenschap.

Ergers nog is dat met geen woord gerept wordt over de beleidsplannen van de BRT. Als aan de bekritiseerde toestanden niet ook iets gedaan wordt, is zo'n publikatie weinig meer

dan een alibi.

Tot slot: waarom worden de schrijfters nergens voorgesteld, en hun relatie tot de BRT toegelicht? En

is de bibliografie over het onderwerp met slechts 15 items, waarvan 5 artikeltjes van 2 à 9 pagina's, niet ietwat gênant voor een studiedienst?

Eric Hulsens

D. Jones and J. Svejnar (eds.)

ADVANCES IN THE ECONOMIC ANALYSIS OF PARTICIPATORY AND LABOR-MANAGED FIRMS.

A research annual. Vol. 1. 1985, Greenwich, JAI Press, 226 pag.

Met dit volume starten de uitgevers een nieuwe reeks die de bedoeling heeft originele theoretische en empirische studies van hoge kwaliteit aan te bieden in het ruime veld van participatieve en zelfbeheerde organisaties. Economisch onderzoek staat primair, maar ook studies op het vlak van het operationeel onderzoek, de psychologie, de sociologie, de politieke wetenschap en aanverwanten worden niet geschuwd.

Het eerste jaarboek brengt een aantal vrij technische rapporten samen, die enige bekendheid met het vakgebied zeker vooronderstellen. Deze aflevering bestaat uit vrijwel enkel economische benaderingen. In het eerste deel komen een aantal theoretische bijdragen aan bod van de meest eminente kenners van het gebied. J. Drèze ontvouwt zijn algemene evenwichtsvisie op de zelfbeheerde economie. N. Ireland en P. Law ontwikkelen een model voor een firma met participatie. R. McCain gaat in op de relevantie van de contracttheorie voor de zelfbeheerde onderneming. J.

Bonin behandelt de investeringsbeslissingen van de socialistische zelfbeheerde onderneming. S. Estrin vergelijkt zelfbeherend en kapitalistisch gedrag in alternatieve marktstructuren. L. Putterman wijst op de interdependentie van het arbeidsaanbod in productiecoöperatieven en B. Gui bekijkt de externe financiering van zelfbeheerde ondernemingen.

Het tweede luik van het boek brengt een aantal empirische studies. S. Smith bekijkt de correlatie in de Verenigde Staten tussen participatief gedrag in 55 ondernemingen en de deelname aan algemenere politieke besluitvorming. M. Labus bestudeert de prijsvorming in de Joegoslavische economie. Katz heeft daarentegen aandacht voor de regionale verschillen in de werkloosheid van dit land. Carter evalueert de Peruaanse ervaring met landbouwcoöperatieven. Jones bekijkt de interactie van de coöperatieve sector in de Poolse economie met de planeconomie.

Een index sluit het werk af. Voor fijnproevers.

Robert Stallaerts